

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Описані проблеми формування наукового знання про безпеку країни, національну безпеку як самостійну категорію. Подані визначення понять «безпека», «національна безпека», «політична безпека». Висвітлений політичний компонент системи забезпечення безпеки України, розкрито суть політичної безпеки та її визначальна роль серед інших складових національної безпеки.

Ключові слова: політична безпека, система безпеки, національна безпека, самобутність, соціально-політична стабільність.

Одним з ключових моментів у розвитку досліджень проблем безпеки є становлення систематології безпеки (у буквальному значенні — наука про системи безпеки) — специфічній галузі знання про суть, зміст і форми безпеки, закономірності її забезпечення, яка покликана зіграти роль сполучної ланки у сфері досліджень різнопланових проблем безпеки.

В Україні приблизно з початку - середини 90-х років минулого сторіччя почали з'являтися все більше наукових робіт, в яких безпека особистості, суспільства і держави розглядаються як об'єкт і предмет дослідження. Значно збільшилася кількість наукових конференцій і семінарів з цієї проблематики. Особливо в цей період спостерігається зацікавленість проблемами національної безпеки як найбільш широкої проблеми, що в апріорі включає і безпеку особистості, і суспільну, і державну безпеку. Тобто, практично одночасно з появою науки про безпеку, в нашій країні почалася диференціація наукового знання про безпеку.

Природньо, що не існувало єдиної точки зору серед вчених стосовно цього питання. Одна група дослідників пов'язувала поняття національної безпеки із загальнонаціональною безпекою і виводить його на основі нації, тобто сукупності народностей, що проживають на єдиній території, мають свою національно-культурну самобутність, спілкуються на одній мові (державна мова). Друга група, національну безпеку інтерпретувала через безпеку країни, маючи на увазі економічні, політичні, організаційні заходи, вживані державою для нейтралізації загроз життєво важливих інтересів країни. В даному випадку уточнюються географічний і територіальний аспект національної безпеки. Третя група дослідників національну безпеку представляла як державну безпеку, що розкриває історичну, територіальну і природну складові національної безпеки. [6, с.6] Цей термін також близький за змістом до національної безпеки і детальніше характеризує її з позицій історичної епохи.

Перш за все, з'явилися такі самостійні наукові напрями, як дослідження безпеки особи, суспільства і держави. Фактично, достатньо незалежно одна від одної досліджуються також інформаційна, продовольча, екологічна, військова і деякі інші види безпеки. Багато вчених пишуть про наявність сформованої і достатньо сильної залежності фактично будь-якого виду безпеки від ступеня захищеності і безпеки державної системи, рівня стабільності і безпеки політичної влади. Аналіз наукових робіт дає підстави говорити про те, що більш дослідженими є інформаційна та екологічна безпеки держави.

Останнім часом з'явилися і активно розвиваються в змістовному плані такі нові напрями наукових досліджень як «культура безпеки», «соціологія безпеки», «політика безпеки» та ін. Все це свідчить про те, що і в XXI ст. забезпечення безпеки стає однією з найбільш гострих і головних проблем, що стоять перед державами і світовою спільнотою. Наявність великого різноманіття загроз породжує завдання ліквідації їх причин або захисту від них, тобто створення суспільству в цілому і складовим його структурам умов для безпечного існування і функціонування.

У Юридичному енциклопедичному словнику за редакцією М.Ю. Тихомирова безпека визначається, як «стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного і іншого характеру, що припускає встановлення політичної, економічної і соціальної стабільності в державі, безумовного виконання законів і підтримки правопорядку, розвитку міжнародної співпраці на основі партнерства» [7, с. 82]. Існує ряд визначень поняття безпека.

Слід зазначити, що абсолютна більшість науковців стверджують, що вона носить комплексний характер. Через це правомірно виділяти безпеку економічну, політичну, екологічну, військову та інші види безпеки. При цьому всі ці види безпеки діалектично зв'язані між собою не тільки загальним поняттям «безпека», але і насамперед тим, що їх основним об'єктом є суспільство. Вважається, що поняття «безпека» належить до числа найбільш використовуваних понять політологічної думки. А також її необхідно розглядати, перш за все, як поєднання трьох явищ:

- а) як відсутність загроз;
- б) як готовність і здатність захищатися або усувати ці загрози і відновлювати статус-кво;
- в) як достатній ступінь стійкості до виникаючих загроз, певний імунітет, запас міцності тих або інших об'єктів.

Проблеми безпеки в усіх її проявах, сферах і вимірах завжди залишилися одними з найважливіших проблем людського буття. Якщо життєздатність людини залежить насамперед від стану її здоров'я, то життєспроможність суспільства і держави залежить від рівня їх безпеки. Таким чином, безпека - це стан життєдіяльності соціуму, його структур і інститутів, що гарантує їх якісну визначеність в параметрах надійності існування і стійкості розвитку; це положення (стан), при якому на якийсь об'єкт не можуть впливати чинники загроз.

Передуючи розгляду суті і змісту політичної безпеки, звернемося до генезису даного соціального явища і наукового поняття у вітчизняній політичній теорії і практиці. У сучасних наукових дослідженнях практично відсутній термін «політична безпека». Він замінюється або своїми підвидами: зовнішньополітична і внутрішньополітична безпека або поняттями, які на багато ширше і включають політичну безпеку як складову частину, - національна, державна, суспільна безпека. Для того, щоб розрізнити, що ж є політична безпека слід звернути увагу на два складових її терміна «безпека» і «політична».

За найзагальніше визначення «безпеки» можна вважати наступне: безпека - це «відсутність загроз існуванню когось-небудь або чогось-небудь». Вчені по-різному трактують те, на що ці загрози націлені. Так, частина з них вважає, що безпека це «відсутність загроз дефіцитним цінностям», які важливі в даний момент (період) і з якихось причин знаходяться в «дефіциті»; інші - як безпека території, суспільства і способу життя в єдності, де держава головний інструмент підтримки такої єдності і суб'єкт забезпечення нормального функціонування і розвитку суспільства, економіки і культури.

Українські дослідники в якості визначального компоненту безпеки вважають систему захисту особи, суспільства і держави. Проте, цей аспект не враховує діючого і динамічного аспекту безпеки. Вивчаючи безпеку можна відмітити, що вона є динамічною категорією, що змінюється залежно від ступеня і рівня розвитку держави, середовища, в якому ця держава функціонує, внутрішніх соціально-демографічних, економічних і інших умов. Так, простежується тенденція, яка фіксує, що загрозами безпеки можуть виступати абсолютно різні явища і процеси: починаючи з загроз матеріальному і духовному благоустрою людей (XIX століття) і закінчуючи загрозами безпеки держави, спричинені умовами зовнішнього (XX століття) і внутрішнього (початок XXI) середовища. Виходячи з того, що безпека є динамічною категорією, що змінюється в часі, ми в нашому дослідженні зосередимо свою увагу на сучасному розумінні безпеки в українській і західній науці, при цьому не зменшуючи заслуг Арістотеля, Платона, Монтеск'є, Дж. Локка, Т.Гоббса, Г.Гегеля, які розглядали політичну безпеку відповідно до свого часу і соціально-політичних умов. Під політичною безпекою вони

розуміли захист політичної влади, держави, політики. При цьому слід зазначити, що політична безпека як особливе суспільне явище зміцнювалося і розширювалося в міру розростання небезпек для влади, держави, політики, які покликані діяти на благо людей [1,4].

Так що ж таке політична безпека як явище і процес? Переважно політична безпека зазвичай ототожнюється з державною безпекою, проте, її фактичний зміст істотно ширший. Вона означає безпеку всього політичного життя кожної особи, суспільства в цілому (політичних структур, стосунків і діяльності), а також її безумовна відповідність як конституційним нормам, так і ухваленим законам. [5]

З погляду внутрішніх умов вона означає стійкість політичної системи, що виражає корінні інтереси основних соціальних груп і що забезпечує соціально-політичну стабільність суспільства, відсутність в ньому соціальних і політичних конфліктів. Отже, на основі цього відзначимо три найважливіші моменти, що логічно випливають з такого розуміння політичної безпеки:

- по-перше, політична безпека означає стійкість політичної системи, тобто, сукупності соціально-політичних інститутів, що здійснюють управління суспільством.

- по-друге, політична безпека - це вираження і реалізація політичною системою базових інтересів основних соціальних груп з одночасним забезпеченням соціально-політичної стабільності.

- по-третє, політична безпека означає відсутність в суспільстві жорстких соціально-політичних конфліктів, або постійні й одночасно ефективні дії, насамперед політичній владі, з мінімізації деструктивної дії на соціум таких конфліктів.

З погляду зовнішніх умов політична безпека означає здатність органів державної влади відстоювати основні інтереси країни на міжнародній арені, забезпечувати її цілісність і суверенітет, активну участь в міжнародних відносинах. Єдине, що можна відзначити точно - це те, що політичну безпеку необхідне розглядати в єдності двох взаємозв'язаних аспектів (з погляду внутрішніх умов і зовнішніх). У останньому ж думки учених істотно розходяться.

Що ж необхідно розуміти під політичною безпекою з погляду внутрішніх умов? Це, перш за все, безпека самої політичної системи, політичного режиму або безпека органів влади, апарату управління; політичної еліти або окремих осіб (групи людей); партійна безпека? Тобто, поставимо це питання таким чином: чи потрібно розуміти політичну безпеку досить у вузькому значенні і фактично зводити її тільки до безпеки невеликої групи або невеликої кількості політичних інститутів, що мають доступ до владних ресурсів?

Відповідаючи на це питання, слід погоджуватися з думкою дослідника А.А. Синіцина, який під політичною безпекою розуміє лише безпеку осіб, наділених владними повноваженнями, а також стан, при якому існує мінімум загрози втратити політичну владу. Хоча, слід визнати, що таке розуміння політичної безпеки у вузькому сенсі також цілком може мати право на існування.[5,с.26-28]

Політична безпека - це стійкий стан і ефективний розвиток політичної системи суспільства, який дозволяє адекватно реагувати на негативні внутрішні і зовнішні дії, зберігати цілісність соціуму і його сутнісні якості. Вона може бути охарактеризована як динамічна рівновага політичної сфери. Крім того, під політичною безпекою розуміється і система певних заходів, органів і функцій держави і суспільства для захисту політичних інтересів держави, громадян і в цілому, всього народу. Система політичної безпеки будь-якого суспільства покликана вирішувати досить суперечливу задачу: з одного боку - надійно захищати політику, яка відповідає національно-державним інтересам, а з іншої - виключити її збитковий і небезпечний для національно-державних інтересів процес .

Основними функціями системи забезпечення політичної безпеки української держави є:

- прогностична функція — пов'язана з прогнозуванням, передбаченням, ідентифікацією реальних і потенційних політичних і інших загроз. Дана функція забезпечується діяльністю відповідних аналітичних установ і організацій;

- інформаційна функція - полягає в забезпеченні суб'єктів забезпечення безпеки відомостями про стан об'єктів забезпечення безпеки, характер і ступінь деструктивних і дестабілізуючих дій;

- профілактична функція - є попередженням і нейтралізацією причин можливих політичних загроз на можливо ранішій стадії їх зародження і розвитку. Заходи такого випереджаючого характеру дозволяють заздалегідь зняти і вирішити багато складних проблем забезпечення політичної безпеки;

- мобілізуюча функція - полягає в здатності всієї системи до оперативного реагування на загрози, своєчасному залученню необхідних сил і засобів. Вона реалізується відлагодженим функціонуванням системи і взаємодією її елементів, постійною готовністю до вирішення багатообразних завдань, розвитком правової бази діяльності суб'єктів безпеки, своєчасно поставленою інформацією, прогнозуванням можливих загроз і т.п.;

- ліквідації загроз - є основною для системи забезпечення безпеки. Якщо існують загрози, то на них має бути своєчасна і адекватна реакція силами і засобами, що відповідають характеру цих загроз;

- охоронна — направлена як на забезпечення захисту вищого політичного керівництва держави, безпечну діяльності всіх політичних інститутів, так і на припинення ухвалення помилкових політичних рішень, що підривають політичну безпеку, пригноблюють інтереси громадян, суспільства, держави в політичній і інших сферах;

- контрольна — передбачає своєчасну оцінку стану політичної безпеки і діяльності з її забезпечення з метою своєчасної корекції заходів, використовуваних сил і засобів, методів, способів і прийомів забезпечення політичної безпеки.

Очевидно, що вищеназвані функції органічно взаємозв'язані, взаємно обумовлюють одна одну і повинні реалізовуватися не окремо, а комплексно.

Особливе значення при дослідженні змісту політичної безпеки України має її забезпечення залежно від об'єктів безпеки, виходячи з чого, разом з політичною безпекою автор виділяє політичну безпеку особи і політичну безпеку суспільства в нашій державі.

Так, на думку автора, політична безпека особи в Україні означає, перш за все, захист і реалізацію конституційних прав і свобод громадян, відсутність їх політичного пригноблення.

Так, на думку дисертанта, політична безпека особи в Україні означає, перш за все, захист і реалізацію конституційних прав і свобод громадян, відсутність їх політичного пригноблення.

Політична безпека суспільства в країні є:

- розвиток і зміцнення демократії;
- досягнення загальнонаціональної згоди у корінних питаннях суспільного життя;
- формування основ і реальне функціонування громадянського суспільства;
- своєчасне запобігання кризовим ситуаціям в політичній і інших суспільних сферах.

Таким чином, головною метою забезпечення політичної безпеки України є: з одного боку — формування і функціонування механізму вироблення і реалізації державної політики, що відповідає національним інтересам України, а з іншого - запобігання трансформації цієї політики під впливом зовнішніх і внутрішніх деструктивних чинників в небезпечний для демократичного розвитку та існування суспільства спосіб.

Забезпечення політичної безпеки України повинне здійснюватися з урахуванням ряду принципів. Основними з них можна вважати:

- дотримання суб'єктами і об'єктами безпеки Конституції України та українського законодавства;

- реалізація конституційних положень про розділення державної влади на законодавчу, виконавчу і судову на користь встановлення їх гармонійного балансу для об'єднання можливостей в управлінні державою і соціально-політичними процесами, вдосконалення системи заборон і противаг в діяльності всіх гілок влади;

- єдність, взаємозв'язок і збалансованість політичної безпеки з іншими видами національної безпеки, своєчасна зміна їх пріоритетності залежно від ситуації;

- пріоритетність політичних, соціальних, економічних, інформаційних, дипломатичних, правових і інших заходів забезпечення безпеки над силовими;
- реальність і суспільна значущість завдань соціально-політичного, економічного розвитку України, що висуваються;
- визнання і виконання волевиявлення народу як головної умови в діяльності всіх гілок влади;
- суспільний і парламентський контроль над діяльністю виконавчої влади, витрачанням державного бюджету, кадровою політикою, використанням озброєних сил всередині країни і за кордоном;
- періодична звітність вищих посадових осіб держави перед громадянами української держави про стан країни, причини виникнення кризових ситуацій, заходи з їх подолання;
- цивілізована взаємодія державних органів забезпечення безпеки.

Важливу роль відіграє принцип безперервності забезпечення безпеки. Це обумовлено тим, що в процесі суспільного розвитку замість одних суперечностей, загроз, після їх подолання приходять інші, що мають інколи іншу форму і зміст. Звідси і витікає потреба в даному принципі.

Одним з основоположних елементів змісту політичної безпеки України є її вплив на національну безпеку в цілому, а також взаємодія і взаємообумовленість з іншими видами національної безпеки. Вона не тільки забезпечує всі інші види безпеки, але і сама спирається на них, залежить від їх стану. Очевидно, що ефективний механізм політичної влади значно сприятиме забезпеченню національної безпеки України.

Стрижневою ж проблемою політичної безпеки в суспільстві є саме проблема державної влади, що обумовлена наступними обставинами:

по-перше, ефективне функціонування державних механізмів влади забезпечує необхідний ступінь стійкості як політичної сфери, так і всієї суспільної системи.

по-друге, через владні структури здійснюється регулювання політичних процесів в суспільстві.

по-третє, державні органи влади здійснюють керівництво і направляють діяльність спеціальних організацій і установ, які займаються локалізацією і нейтралізацією виникаючих загроз для суспільства.

Одночасно з цим підкреслимо, що безконтрольність держави, опора на її безперечний авторитет у всіх сферах життєдіяльності суспільства, заснований лише на владі, силі і насильстві, також у результаті призводять до виникнення політичних загроз. Насамперед, це стосується самої держави, оскільки силові політичні рішення без усунення таких негативних явищ, як бюрократизація, корумпованість і криміналізація, можуть привести до деградації держави, її відчуження від суспільства і істотного зниження рівня безпеки.

Тому високий рівень політичної безпеки, звичайно, передбачає акцентування уваги державної влади на реалізації життєво важливих інтересів особи і суспільства. Це дозволить врахувати інтереси всіх соціально-політичних, економічних, національних і екологічних систем. Держава при цьому виступає не безконтрольним суб'єктом вирішення всіх питань безпеки, а стає в ряд інших суб'єктів безпеки (перш за все, таких як: суспільство, нації, народності, партії, рухи, конфесії).

Безпеку нормативної підсистеми забезпечує стійкість і стабільність політико-правового регулювання суспільних процесів — діяльність політичної системи в цілому і її структурних елементів, а також поведінка громадян і суспільства в політичній діяльності.

Безпека комунікативної підсистеми грає важливу роль в збереженні стійкості політичних стосунків на основі домінування в суспільстві цивільної згоди, досягнення якої зв'язане, перш за все, з пошуком ефективних способів і каналів політичної участі індивідуальних і колективних суб'єктів, налагодженням стійкої політичної комунікації між ними, відробітком системи демократичних процедур, направлених на вирішення суспільних конфліктів.

У структурі політичної безпеки особливо виділяється безпека духовно-ідеологічної підсистеми, яка включає сукупність політичних цінностей, тип політичної культури, вкорінені в суспільстві політичні ідеології. Стійкість духовно-ідеологічного компоненту політичної системи багато в чому визначає стабільність всієї політичної сфери суспільства. Дезорганізація цінностей політичного життя, розкладання пануючої політичної ідеології, що грає інтегруючу роль в суспільстві, ведуть до різких зрушень в політичній свідомості, що найзгубнішим чином відбивається на політичній ситуації в цілому. Звичні цінності, стійкі правила поведінки, традиції, авторитет держави служать опорою і захистом для тих, хто в особливому ступені має потребу в безпеці.

Як вже наголошувалося вище, політична безпека пов'язана, перш за все, з загрозами в політичній сфері суспільного життя. Політична загроза, як поняття, відображає можливість з боку якої-небудь політичної, військової, соціальної та іншої зовнішньої або внутрішньої системи загрожувати, послаблювати здатність держави розвиватися або порушувати процес реалізації цієї здатності в реальних умовах. При цьому відзначимо, що націленість забезпечення безпеки держави лише на політичні загрози в результаті створює оборонну політичну стратегію і не дозволяє виробити нові нестандартні шляхи виходу з кризи.

В своїй монографії Кремін В.Г. зазначає, що «загрозами політичній безпеці України слід вважати реальні впливи, які ускладнюють або унеможливають реалізацію національних політичних інтересів і створюють небезпеку для суверенітету нації та свободи особистості, а також для цілісності, стабільності і прогресивного розвитку Української держави як рівноправного члена світового співтовариства та суб'єкта міжнародних відносин. Про такі впливи можуть свідчити відхилення вимірюваних параметрів індикаторів політичної безпеки від оптимального рівня стану політичної безпеки. [3]

Якісними параметрами загроз є:

- наявність у даний момент негативного впливу: реального та потенційного;
- спрямування впливу: на яку галузь чи сукупність галузей суспільно-політичного життя впливає цей чинник, реалізацію яких національних інтересів унеможливорює;
- масштаб загрози: чи є її об'єктом система в цілому або ж певна підсистема та локальні об'єкти;
- розташування джерел загрози: внутрішні та зовнішні;
- характеристика загроз стосовно суб'єктів їхньої дії: організовані, ініційовані, стихійні, спонтанні тощо;
- безпосередність впливу на політичну систему: безпосередні або ж опосередковані через інші сфери — економічну, соціальну, духовну;
- репрезентованість у суспільній свідомості: явні, відомі, неявні, невідомі;
- характер експертного виявлення: виявлені, проаналізовані, передбачені та невиявлені, не аналізовані, непередбачені;
- наявність або відсутність протидії в політичній сфері: визначення шляхів і механізму нейтралізації та здійснення відповідних заходів.

Кількісними параметрами загроз можуть бути:

- інтенсивність дії: загрози слабкої, середньої та сильної інтенсивності;
- тривалість впливу: миттєві, короткострокові, середньострокові та довготривалі загрози;
- потужність загрозливої дії.

Зазначається, що «під нейтралізацією загроз слід розуміти систему заходів, які здійснюються суб'єктами політичної безпеки (насамперед державними органами) з метою уникнення або значного послаблення деструктивних наслідків негативного впливу на суспільну систему. Стратегія нейтралізації загроз виходить з положення про найбільшу ефективність та оптимальність такого зусилля, яке, хоча й не усуває чинника конфлікту (в даному випадку джерела загрози), проте досягає такого стану, коли негативні впливи неспроможні дестабілізувати ситуацію в суспільстві.»[3,с.20]

Політична безпека найбезпосереднішим чином пов'язана з врегулюванням політичних конфліктів, під якими розуміється форма боротьби за ресурси влади. Стабільність, як гармонізація або вибір якнайкращого варіанту стосунків між діючими в суспільстві силами, неможлива без достатньої передбаченості, чому сприяє діяльність політичної влади по діагностиці і ранньому виявленню латентної суперечності. У такому ключі суть управління політичним конфліктом полягає в забезпеченні найменших економічних, політичних, соціальних і етичних втрат в процесі управління суспільством. І це твердження є важливим методологічним твердженням, оскільки до найбільших матеріальних руйнувань і людських втрат приводять саме політичні конфлікти і їх основний різновид - озброєні конфлікти (дисертант відносно цієї проблеми згоден з розумінням війни як продовження політики іншими насильницькими засобами).

Підводячи підсумок, слід сказати, що поняття «політична безпека» у вітчизняній політичній теорії і практиці пройшло свій тривалий історичний шлях розвитку. З 90-х рр. минулого століття у сфері національної безпеки істотне місце займає її політична складова. Початковим моментом розгляду політичної безпеки України є визначення її суті і змісту, що до теперішнього часу залишається предметом жвавої наукової дискусії.

При розгляді політичної безпеки необхідно виходити, перш за все, з того, що вона є соціальним явищем, пов'язаним з наявністю в суспільстві специфічних проблем в конкретній області життєдіяльності людей і виражається в стані політичної сфери в цілому і політичної системи зокрема.

Політична безпека є необхідною умовою збереження цілісності всієї суспільної системи і забезпечення необхідного контролю з боку влади за ходом суспільних процесів. Реалізація головної умови безпечного розвитку суспільства - збереження динамічної рівноваги соціальної системи - в істотному ступені залежить від стану і ефективності функціонування його політичної системи.

Через це політична безпека України виступає ключовим видом національної безпеки. Таке місце політичної безпеки визначається, перш за все, тією роллю, яку грає політика в суспільстві в цілому, - втрата соціумом політичної керованості неминує веде до різкого зниження рівня безпеки у всіх сферах життя, до виводу з ладу систем захисту життєво важливих основ суспільного буття.

Суть політичної безпеки України полягає в такому стані системи політико-владних стосунків, при якому з одного боку — конституційний лад, структури і посадові особи держави, суспільні об'єднання і громадяни, що беруть участь в процесах формування і реалізації державної влади, не піддаються, або здатні протистояти протиправному, тим більше насильницькому тиску з боку внутрішніх або зовнішніх сил, а з іншого боку — сама влада своїм функціонуванням не являє собою загрозу особі, суспільству і соціальним групам, а також самій державі.

У змістовному плані політична безпека України є сукупністю елементів, властивостей, процесів, що визначають захищеність політичної системи від деструктивних і дестабілізуючих чинників і забезпечують на цій основі можливості особи, суспільству, державі розвиватися в умовах дії різних загроз.

Отже, політична безпека України є певним станом, внутрішньою властивістю, найважливішою атрибутивною характеристикою, необхідною умовою існування і функціонування політичної системи і всього соціуму, взаємозв'язок, взаємодія і співвідношення всієї сукупності чинників, що забезпечують їх збереження, захищеність, функціонування, розвиток і вдосконалення в несприятливих умовах.

Список літератури

1. Аристотель. Собрание сочинений: в 4 т. /Аристотель. — М., 1983. — Т. 4. —1983.
2. Жуковский М.В. Политическая безопасность общества и проблемы ее обеспечения в Российской Федерации / М.В.Жуковский //Безопасность. — М., 2002. — № 1-2. — С. 35.

3. Кремень В.Г. Політична безпека України: концептуальні засади та система забезпечення: [монографія] / Кремень В.Г., Бінько І.Ф., Головащенко С.І. – К.: МАУП, 1998.- 92 с.
4. Локк Дж. Два трактата о правлении/ Дж. Локк.– М.: Мысль, Философское наследие. Соч. в 3 т. 1988. – Т. 3. С. 135-406.
5. Синіцин А.А. Співвідношення політичної і військової безпеки /А.А.Синіцин // Актуальні проблеми військової політики і військової безпеки Росії.– М.:ВУ, 2005. – С. 26-28.
6. Степашин С.В. Безопасность человека и общества (политико-правовые вопросы) / С.В.Степашин. – СПб., 1994. – С. 6.
7. Тихомирова Л. В. Юридическая энциклопедия: [текст] / Л. В. Тихомирова, М. Ю. Тихомиров.– М. : Издание г-на Тихомирова М.Ю., 2007. – 972 с.

Political Aspects of Safety of Ukrainian State. The problems of forming of scientific knowledge are described about safety of country, national safety as independent category. Determinations of concepts are given «safety», «national safety», «political safety». Висвітлений political component of the system of providing of safety of Ukraine, essence of political safety is exposed and it determining role among other constituents of national safety.